

Attribuutti

on substantiivin välitön määrite(, joka ei ole adverbiaali).
(esim. pitkä matka).

Attribuutti voi kongruoida sijassa ja luvussa pääsanansa kanssa (esim. etuattribuutti valkea poro, valkeat porot, valkeaa poroa jne.), tai attribuutti ei kongruoi (esim. laulu rakkaudesta, laulut rakkaudesta jne.). Siinä tapauksessa puhutaan attributiivista. Attributiivi ei ole koskaan nominatiivissa.

Attribuuttina voi olla nomini tai nominaalinen sana ja sanonta eli:

substantiivi	<u>pääkaupunkimme</u> Praha, <u>Snellmanin</u> valtio-oppi,
pronomini	<u>minun</u> koira,
adjektiivi	<u>sininen</u> risti,
infinitiivi	kyky <u>johtaa</u> , aika <u>lähteä</u> ,
partisiippi	<u>laulava</u> tyttö,
sivulause	<u>Kirkko</u> , <u>joka näkyy tuolla</u> ,
lauseenvastike	<u>Äidin kutoma</u> villatakki on lämmin,
osa yhdyssanaa	<u>Uudellamaalla</u> .

1. Adjektiivinen attribuutti – tavallisesti silloin, kun sana taipuu samassa sijassa ja luvussa pääsanan kanssa:

- varsinainen adjektiivi: Hän poimi punaiset ruusut.
- pronomini: Tuo mies on isäni.
- numeraali: Kotimme on kuudennessa kerroksessa. Hän osti yhden kirjan.
- partisiippi: Hymyilevät ihmiset ovat vaarallisia.

Kongruointi

Adjektiivinen attribuutti tavallisesti kongruoi sijassa ja luvussa: Rumissa kukissa.

Kongruoimattomia:

a) taipumattomat adjektiivit: aika, ensi, eri, joka, kelpo, koko, nyky-, pikku, viime, kunnon.

Ne eivät esiinny predikatiiveina: *Tulos on aika.

Ne eivät saa intensiteettiadverbeja: *Hyvin pikku mies.

Adjektiivin ja pääsanan väliin ei voi panna mitään: *Viime kolmen vuoden aikana. Vrt: Joka toinen päivä.

eri sanan johdokset:

erilainen – jiný

erikoinen – zvláštní, mimořádný

erityinen – obzvláštní (huomio)

erinäiset seikat – některé okolnosti

erillinen – mimo, odlišný; erillinen rakennus – mimostojící stavba

ensi: ensi sijassa; ensi kerralla - příště, ensi kerran/kertaa – poprvé

pikku – emotionaalinen sisältö: pikkutyttö, pikkusisko

Hän sai aika saaliin. = Hän sai kelpo saaliin.

Hän sai aika hauen. = Hän sai kelpo hauen.

b) sijakongruointi lukusanan edellä (tavallisesti adjektiivit vajaa, täysi, runsas): nominatiivissa

olevan yksikkömuotoisen lukusanan edellä on adjektiivinen attribuutti usein monikossa: Runsaat kolme vuotta.

Kun on lukusana muissa sijoissa kuin nominatiivissa, on attribuutti yksikössä: Vajaan kolmen vuoden päästä.

c) sijakongruenssi puuttuu: joksikin aikaa, millä tavoin, pitkän aikaa... Pääsana on enimmäkseen partitiivissa tai instruktiivissa ja attribuutti translatiivissa, akkusatiivissa tai paikallisissa sijoissa.

Adjektiivien järjestys:

> hahmo, ikä, väri, alkuperä, aine >: Lihava vanha valkoinen suomalainen mies.

Lyhyt edeltää pitkää: Vanha lihava mies.

Perusadjektiivi edeltää johdettua: Vanha yksinkertainen mies.

2) Substantiiviattribuutti eli appositio on pääsanansa edellä tai jäljessä oleva substantiivi, joka on taipumaton tai taipuu samassa sijassa kuin pääsanansa. Tarkoite on sama kuin pääsanalla.

A) erisnimen edellä oleva attribuutti:

I) taipumattomia:

a) tavallisesti ammatti- tai arvonimet, tittelit yms.: Sain tiedon johtaja Karttuselta.

b) sanaliitto: filosofian tohtori Karviselle...

II) taipuvat:

a) jos attribuutilla itsellään on määrite tai omistusliite: Yhtiömme johtajalta Karttuselta...; johtajastamme Karttusesta...

b) tilapäinen asema eli sellainen tilanne, kun ei ole puhe varsinaisesta tittelistä: alustajan Virtasen...
Tavallisesti se koskee -nen adjektiiveja: tilalliselle Matti Leinoselle...

c) kahden tai useamman erisnimen yhteinen attribuutti: Lehtoreiden Ahosen, Heinosen ja Hirvosen virkavapaus. Vrt. Lehtori Ahosen virkavapaus.

B) Yleis- tai erisnimen jäljessä oleva attribuutti:

I) taipumaton: attribuutti on kielen aines, kirjallinen tuote, taideteoksen nimi, kirjain...: kolmiossa ABC, sanassa tyhmä, vuonna 1989, kirjassa Tuntematon sotilas.

II) taipuva: attribuutti erotetaan molemmin puolin pilkuilla: Brnossa, uudessa pääkaupungissamme, pitää parlamentti istuntoaan entisessä vankilassa.

Seuraavissa tapauksissa voi olla attribuuttina substantiivi, mutta sen tarkoite on toinen kuin pääsanan: Pekan hattu.

3) Genetiiviattribuutti on genetiivimuotoinen substantiivi tai pronomini, joka on pääsanansa edellä. Se ilmaisee omistajaa, kuulemista jollekulle, alkuperää, tekijää, toiminnan tai tunteen kohdetta jne.: Jonkun lompakko; Joensuun yliopisto; linnun laulu; kielten opetus.

Genetiiviattribuuttia ei voi irrottaa esim. sivulauseella: *Kielten, jotka ovat kotoisin Aasiasta, opetus...

Genetiiviattribuutteja voi olla useamman: laajan viroksi käännetyn romaanin alkusivut.

Jos NP:ssa ovat kaksi GA:a, sitten niiden järjestys muuttaa myös NP:n merkitystä: hyvän Pilsenin oluen maku, vrt. Pilsenin hyvän oluen maku.

Genetiiviattribuutti voi olla osa yhdyssanaa. Siinä tapauksessa se tarkoittaa jotain yleistä: tupakanpoltto x tämän tupakan poltto.

4) Partitiivi- ja elatiiviattribuuttina on yleensä jaollistarkoitteinen substantiivi. Se on pääsanansa jäljessä ja ilmaisee pääsanansa osaa, määrää tai mittaa.

Partitiiviattribuutti ilmaisee jotain koostunutta.

Elatiiviattribuutti on osajoukkomaista määrätarkoitetta.

Lapselle annettiin pala leipää.
Yksi pala leivästä on homehtunut.
Tarvitaan metri kangasta.
Etkö ota lasillista viiniä?
Pihalla oli kolme ihmistä.
Näin kymmenen koiraa.

5) Paikallissija-attribuutti liittyy yleensä verbistä johdettuun teonnimeen ja on niiden jäljessä.

Tavallisesti pääsanassa säilyy alkuperäisen verbin rektio:

Lähtö Jyväskylään lykkäytyi. Vrt. Minä lähdän Jyväskylään.

ajatus lomasta; usko tulevaisuuteen; susi lammasten vaatteissa; ääni sisälläni; seikkailu ympäri Lontoota.

6) Infinitiiviattribuuttia dominoiva sana on abstraktisia deverbaaleja ja intentionaalisia (kuvittelun, muistamisen, unohtamisen ym. henkisen toiminnan kohteita tai tuloksia) olioita tarkoittavia sanoja kuten aikomus, halu, tilaisuus, kunnia:

Pojalla on kiire lähteä.

MInulla on aikomus lähteä.

Sain luvan rakentaa.

7) Sivulauseattribuutti

a) relatiivilauseet: Tuo on veljeni, joka on lääkäri.

b) että-lause: pääsanana tarkoittaa intentionaalisia olioita: Pian levisi pelko, että laiva uppoaa.

c) epäsuora kysymyslause, kun pääsanana on abstraktisubstantiivi, jossa on kysyvyyden jne. merkityspiirre: Heräsi epäily, tuleeko tästä valmista.

d) muu: Hänellä oli ehdotus, miten kulttuuria voisi kohottaa.

8) Lauseenvastikeattribuutti:

Esim.: agenttirakenne: Äidin kutoma villatakki on lämmin. Lähettämäni kirje hävisi.

9) Osa substantiiviyhdys sanaa ei ole täysin attribuutti, vaikka se kongruoi "pääosansa" kanssa:

Uudellamaalla, Uudessa kaupungissa jne.

uusi: Uusikaarlepyy, uusivuosi, Uusi-Seelanti

vanha: Vanhakaupunki, vanhapoika, vanhapiika

nuori: nuorimies, nuoripari

oma: omatunto, omavarainen (soběstačný)

iso: isoviha, Iso-Britannia

vähä: Vähä-Aasia

pitkä: pitkäperjantai: pitkäpäperjantaina tai pitkäperjantaina

musta: Mustameri